

Tue Andersen Nexø

Carlo Ginzburg: *Spor. Om historie og historisk metode*. Kbh. 1999 (Museum Tusulanums Forlag).

En af de mest kendte og indflydelsesrige italienske kulturhistorikere p.t. er Carlo Ginzburg. Ginzburg er specialist i hekseprocesser og folkekultur i renæssancens og modreformationens Europa, men med et interessefelt, der strækker sig fra antropologi over traditionel kunst- og litteraturhistorie og frem til teoretiske refleksioner over historiefagets metode og epistemologiske grundlag. Samtidig er han en ledende skikkelse inden for den såkaldt mikrohistoriske bevægelse. Artikelsamlingen *Spor. Om historie og historisk metode* – næst efter titelartiklens oversættelse i *K&K* 54 er det den første oversættelse af Ginzburg til dansk – viser med al tydelighed, hvorfor han har fået en så central position blandt samtidens kulturhistorikere. De oversatte artikler er alle tankevækkende og velformulerede, grænsende til det elegante. Og det selv om de er skrevet i en række forskellige sammenhænge og derfor til tider gentager hinanden, til tider stritter i vidt forskellige retninger.

Som bogens undertitel antyder præsenterer den først og fremmest Ginzburgs teoretiske og metodiske refleksioner. Kun to af de ti oversatte artikler viser hans historiske metode 'in action'. Det er i mine øjne for lidt, men det giver i det mindste læseren en mulighed for at sammenligne de metodiske refleksioner med Ginzburgs egen, analytiske praksis. De øvrige artikler spænder over et vidt felt – fra brugen af litteratur som

historisk kildemateriale til middelalderens genkomst i firsernes New York – men Ginzburgs bidrag til en teoretisk diskussion synes først og fremmest at ligge på to områder. Dels præsenterer en central artikel (»Mikrohistorie«) hans kritiske revision af mentalitetshistorien i dennes 'strukturelle' udformning. Dels diskuterer en række artikler de videnskabsteoretiske og etiske udfordringer, der er særegne for historikerens forsøg på at rekonstruere fortiden ud fra et ofte mangelfuldt og fordrejet kildemateriale.

For at tage det første først: også Ginzburg finder, at historikeren bør blotlægge fortidens kultur i ordets bredeste betydning. Hans interesse for hekseprocesser skyldes blandt andet, at han i inkvisitionsprotokollerne finder spor til rekonstruktionen af datidens ellers utilgængelige folkekultur. Men i den traditionelle mentalitetshistorie (som man finder den i fx *Annales-skolen*) søger man at rekonstruere de kollektive, førbevidste skemaer, hvorigennem en given fortidig epoke strukturerede og forstod verden. Fokus ligger på det typiske, målet er at afdække underliggende, dybe strukturer, der gennemstrømmer hele samfund. Ginzburg interesserer sig i stedet for den atypiske begivenhed, anomalierne i kildematerialet, detaljen, der ikke passer ind i de makrohistoriske synteser. Baggrunden for dette fokus er på en gang kulturteoretisk og etisk. For det første fremstiller den 'makrohistoriske' metode fortidens samfund som homogene, mentale rum; med inspiration fra Bakhtin betoner Ginzburg tværtimod, hvordan flere forskellige kulturelle lag mødes, interagerer og aktivt forholder sig til hinanden i et givet historisk knu-

depunkt. Ydermere kan den overordnede syntese nok give overblik, men den udviser samtidig de principielt heterogene enkeltelementer i fortiden. »Virkeligheden er diskontinuerlig«, skriver han. »Således kan ingen konklusion, der er opnået på et afgrænset område, automatisk overføres til et mere generelt område« (p. 206).

Ud af disse kulturteoretiske overvejelser fødes mikrohistoriens etiske baggrund. Den står som et korrektiv til makrohistoriens synteser på grundlag af en respekt for det enkelte menneske, der historisk levede som alt andet end serielle elementer i mentalitetshistoriens overordnede strukturer. Men den er også et korrektiv, for så vidt som det atypiske kan vise sig at være spor efter (subalterne) kulturelle strømninger i fortiden, der kun sporadisk kommer til udtryk i de skriftlige kilder. Hvilket alt sammen virker fornuftigt. Især fordi Ginzburg i praksis (i dette udvalg især i artiklen »Tizian, Ovid og reglerne for det erotiske billede i det 16. århundrede«, og derudover i sit fremragende hovedværk *The Cheese and the Worms*) viser, at udforskningen af perifere kilder ikke nødvendigvis er en afart af lokalhistorien eller en æstetisk fascination af det mærkværdige. Tværtimod spiller Ginzburgs analyser faktisk tilbage i og komplicerer de nødvendige generaliseringer, vi foretager i vores fortolkning af fortiden. Hos Ginzburg er detaljen ikke blot et ornament, ej heller en synekdoke for en epoke i dennes helhed.

En række andre artikler i *Spor* udvikler et metodisk ideal, der på den ene side afviser en naiv realisme og anerkender historieskrivningens narrative karakter, men samtidig skarpt af-

viser dén skeptiske idealisme, der har præget humanvidenskaberne de sidste 20-30 år. Her står Ginzburgs refleksioner over den historiske kildes status centralt. Traditionelt er et af de afgørende metodiske spørgsmål, hvorvidt det overhovedet er muligt at ræsonnere sig fra en kilde til en bagvedliggende historisk virkelighed. Dette spørgsmål er, som Ginzburg påpeger, forkert stillet: en kilde er altid – på én gang – en udlægning af fænomener i fortiden og et spor efter de tankemønstre og praksisser, der har ført til dens egen udformning. Såvel positivismen som skepticisismen ser kilden som noget, der står udenfor og beskriver en 'førsproglig' virkelighed, den ikke selv er del af. Ginzburg påpeger, at et sådant perspektiv både er forkert og ufrugtbar. Hvilket er en god og brugbar pointe.

Men derudover udfolder Ginzburgs afvisning af skepticisismen sig kun sjældent i en egentlig, udfoldet argumentationsgang. Alt for ofte afvises den ved hjælp af retoriske spørgsmål og spredte bemærkninger om, at det egentlig er tidsspilde at argumentere mod skepticisme, relativisme og postmodernisme, eftersom der i sidste ende er tale om et trosspørgsmål: tror man på virkeligheden eller ej? I artiklen »Unus testis« bliver det i øvrigt tydeligt, at Ginzburgs kritik snarere har en etisk end en metodisk baggrund. For Ginzburg medfører den historiske skepticisme en tendentiell accept af fascismen, hvilket han blandt andet ser udtrykt i det hemmelige slægtskab mellem Hayden White og den italienske neo-idealistiske og fascistiske filosof Giovanni Gentile. At argumentere ud fra sin etisk-politiske overbevisning er fint nok. Men i mine øjne udgør henvisningen til fascis-

men i »Unus testis« en art billigt trick, hvormed Ginzburg undgår for alvor at tage livtag med skepticisemen. Det vil i al fald ikke overbevise alle dem, som ikke allerede deler hans troskab over for et metodisk ideal, der insisterer på at rekonstruere fortiden så sandfærdigt som muligt.

Den manglende argumentation ændrer ikke ved, at Ginzburgs videnskabs-teoretiske position er uhyre sympatisk, og – hvilket man kan se i hans egne analyser – meget frugtbar. Men det peger på, at Ginzburgs styrke ikke ligger i de filosofisk orienterede, epistemologiske diskussioner. Også derfor er det ærgerligt, at *Spor* ikke giver os flere eksempler på Ginzburgs kulturhistoriske arbejder. Det er alligevel dem, der for alvor overbeviser om værdien i hans metodiske overvejelser. En kritik, der ikke skal skygge over, at *Spor* er en god, velskreven og læseværdig samling af artikler, der både inspirerer og giver stof til eftertanke.

Jørgen Holmgaard

Møller om Munk

Per Stig Møller: *Munk*. Kbh. 2000 (Gyldendal).

Per Stig Møllers bog er en forfatterbiografi og placerer sig hermed midt i alle de problemer, der ligger begravet i denne genre som sådan.¹ Alene forholdet mellem forfatterens liv og digtning er en kompliceret sag, som i hvert fald siden Goethe har beskæftiget mange litteraturer, og som i de sidste 50 år ikke mindst har været et varmt emne i litteraturteorien. Det er dog ikke et spørgs-

mål, som bliver diskuteret i denne biografi, skønt en bevidsthed om dets eksistens nok kunne have beriget tankegangen. Men måske kan netop digteren Munk stå som et eksempel på, at det ikke altid behøver gøres så kompliceret? For Munk er dramatikken jo en iscenesat idédebat på et højere gebet end avisdebatten og talerstolen, som han dog samtidig benyttede med flid. Sådan kunne man ræsonnere. Alligevel kan man se, at det teoretiske problem kommer luskende ind ad bagdøren i Møllers biografi, uagtet at den går til sagen på den præmis, at der slet ikke er noget problem.

For når Munk med kraft og sving og mange farver sætter 'diktatoren' i dramatisk spil i stykke efter stykke, er det så fordi han er dybt tiltrukket af denne figur? Eller er det, fordi han vil afsløre ham? Måske blot debattere ham? Eller drives han af et prisværdigt ønske om vække tilskuerne ved at vise dem en i samtiden påtrængende politisk-kulturel problemstilling scenisk anskueligt, så de kan forstå den? Det bliver nemlig den slags spørgsmål, Møller føler han må tage på sig, og han diskuterer dem overalt i bogen. Så skønt han bestemt ikke ønsker at konfrontere litteraturteoretiske sager, kommer han alligevel i *praksis* i sine fortolkninger til igen og igen at placere sig i en problematik, som er langt mere kompliceret end bogens konkrete svar og løsninger giver indtryk af. Og som også er med til at gøre disse svar mindre entydige, end forfatteren selv synes at mene, de er.

At netop en usofistikeret entydighed generelt forfølges, er der ikke tvivl om. Det gælder således, når biografiske begebenheder leverer en *forklaring*. Munks biologiske far døde pludselig